

Голові разової спеціалізованої вченої ради в НТУ «Дніпровська політехніка», доктору наук з державного управління, професору **Гончарук Н. Т.**

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора, Подольчака Назара Юрійовича на дисертацію Дробахіної Тетяни Олегівни «Розвиток креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Креативні індустрії – динамічна галузь світової економіки. Уряди передових держав вже віддали належне місце креативним індустріям як сучасному напрямку підвищення конкурентоспроможності та підкреслення національної ідентичності. Більшість досліджень, пов'язаних із креативними індустріями в Україні, акцентують увагу на економічному змісті, а саме на тому, що вони виступають основою для розвитку креативної економіки. Мало науковців акцентується на дослідженнях особливостей публічного управління у цій сфері. У цьому контексті можна погодитися із авторкою дисертаційного дослідження, що «результати аналізу фахових публікацій і вітчизняних нормативних документів, документів міжнародних організацій, зокрема ООН та Європейської Комісії, свідчать з одного боку про складність і багатовимірність процесів у сфері керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях, з іншого – про значні теоретичні й практичні напрацювання, що можуть бути адаптовані до вітчизняної практики публічного управління, зокрема, в умовах правового режиму воєнного стану та під час повоєнного відновлення України» (с. 26).

Тому, перед науковцями, що здійснюють дослідження в галузі публічного управління та адміністрування стоїть, зокрема, і завдання обґрунтування комплексу концептуальних положень щодо керованого

розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівні в Україні, а також розроблення методико-технологічного забезпечення відповідних процесів у контексті формування конкурентоспроможної креативної економіки для повоєнного відновлення та подальшого збалансованого розвитку територій і громад, що й обумовлює актуальність дисертаційного дослідження Т. О. Дробахіної, постановку мети роботи та завдань для її досягнення.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до стратегічних цілей «Створення конкурентоспроможної креативної економіки для збалансованого розвитку України» та «Забезпечення розвитку туризму як одного з драйверів соціокультурного та економічного розвитку регіонів», напряду «Креативні індустрії та індустрія гостинності» Національної економічної стратегії на період до 2030 року, а також стратегічних ініціатив Національної ради з відновлення України від наслідків війни у межах реалізації низки тем науково-дослідних робіт: «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (номер державної реєстрації 0122U002375) та «Цифрова трансформація публічного управління» (номер державної реєстрації 0122U002236), що виконуються на кафедрі державного управління і місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка»; «Державне стимулювання розвитку ОТГ і підвищення рівня їх спроможності» (номер державної реєстрації 0119U100783), що виконувалася на базі Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; «Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад» (номер державної реєстрації 0120U102642), що виконувалася на кафедрі менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, у виконанні яких Т. О. Дробахіна брала участь як молодший науковий співробітник, виконавець. Внесок авторки полягає в дослідженні наукових підходів до керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях задля забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку

територій і громад в Україні, їх повоєнного відновлення та ревіталізації, а також розробленні відповідних практичних рекомендацій органам публічного управління.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Аналіз змісту дисертаційної роботи і наукових публікацій Т. О. Дробахіної дають змогу зробити висновок про те, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають такому виду досліджень. Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені:

– *коректністю визначення об'єкту та предмету дослідження* (с. 28), та професійним вирішенням автором низки завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження (с. 26), та *адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті*: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його. Обравши об'єктом дослідження керований розвиток креативних індустрій як основу конкурентоспроможної креативної економіки (с. 28), авторка досить ґрунтовно здійснює комплексний аналіз підходів до визначення і типологізації креативних індустрій як об'єкту публічного управління (с. 35-55), а також методологічні засади та кращі європейські практики керованого розвитку креативних індустрій на регіональному рівні через «крос-збагачення» (с. 56-74). Логіка викладання матеріалу корелюється з предметом дослідження (с. 28) і обраними методами дослідження (с. 28-29). Це дозволило здобувачці сформулювати підґрунтя з наукових підходів і концепцій, які покладено в основу її дослідження;

– *використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом аналітичних даних*: список використаної літератури налічує 283 найменування, з яких 210 джерел – іноземними мовами (с. 222-254); дослідження базується на працях закордонних і вітчизняних науковців, які присвячено різним аспектам керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях; позитивним вважаємо також

те, що авторкою використано документи міжнародних організацій, зокрема ООН, Європейської Комісії та «Мережі творчих міст ЮНЕСКО», які забезпечують методичний супровід відповідних процесів;

– обранням *методів дослідження*, які дозволили, зокрема: систематизувати та відібрати наукові дані за темою дисертації (аналітичний метод); дослідити сучасні виклики та тенденції розвитку креативних індустрій (методи аналогії, абстрагування, узагальнення); дослідити особливості публічноуправлінських підходів та інструментарію для керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях (метод узагальнення); здійснити дослідження стану сприйняття категорії «креативні індустрії» представниками органів місцевого самоврядування територіальних громад, а також перспектив розвитку креативних індустрій в Україні очима експертів галузі (метод експертної оцінки); розробити модель фреймворку «креативне місто» та модель профіля компетентності для ролі «Каталізатор змін» (метод моделювання);

– достатньою кількістю напрямів *апробації отриманих результатів* на 10 науково-комунікативних заходах.

Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та логічно випливають з викладеного матеріалу.

Розроблені та обґрунтовані автором положення, висновки й рекомендації мають практичне спрямування та можуть бути використані органами публічного управління задля удосконалення процесів розвитку креативних індустрій в Україні на регіональному та місцевому рівнях через застосування апробованих методів і кращих європейських та світових практик, а також, на нашу думку, в навчальному процесі з підготовки за освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та програмами короткотермінового підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, а також представників інститутів громадянського суспільства.

Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати актуальність розроблення авторкою досліджуваної проблематики в цілому, виокремлення найбільш гострих проблем у межах предмета проведеного дослідження, а також наявність новизни їх наукового доробку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуального наукового завдання – обґрунтування комплексу концептуальних положень щодо керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівні в Україні, а також розроблення методико-технологічного забезпечення відповідних процесів у контексті формування конкурентоспроможної креативної економіки для повоєнного відновлення та подальшого збалансованого розвитку територій і громад.

Основні результати, що мають елементи наукової новизни, полягають, зокрема, у такому: авторкою дисертації *уперше* сформовано комплекс концептуальних положень, який містить адаптовані методичні підходи, принципи, моделі, механізми та рекомендації органам публічного управління щодо їх практичного впровадження, системне застосування яких сприятиме успішності керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівні в Україні як основи формування конкурентоспроможної креативної економіки для повоєнного відновлення та подальшого збалансованого розвитку.

Т. О. Дробахіної *удосконалено* модель «Циклу обертання талантів у креативних коворкінгах», що містить: чотири механізми постійного процесу максимізації ефективності простору (залучення, відбору, розвитку та утримання талантів), механізм медіації талантів, набір правил організації простору, – застосування якої дозволяє виокремити основні характеристики, підхарактеристики та похідні при розбудові регіональних коворкінгів (с. 134-136).

Авторкою дисертації також *удосконалено* методичний підхід до упровадження принципів міжрегіонального співробітництва та колаборації між креативними індустріями та традиційними галузями через обґрунтування механізму «крос-збагачення» у сферах креативних індустрій (с. 168-170) як основи формування екосистеми регіональних інновацій на основі застосування арт- та дизайн мислення для народження інновацій

(вдосконалений цикл творчості Н. Оксман).

Дістали подальшого розвитку, зокрема: науковий підхід щодо розгляду концепту «фреймворк «креативне місто»» як елементу публічної політики (с. 121-124); наукові положення щодо встановлення взаємозв'язків між креативними індустріями і туризмом в конкретних секторах на основі моделі «Мережа креативних міст ЮНЕСКО» (с. 153-163); методичні підходи до формування моделі профіля компетентності «Каталізатора змін» для реалізації фреймвоку «креативне місто» в Україні за трьома вимірами та чотирма рівнями впливу «каталізаторів змін» (с. 144-146).

Вивчення в комплексі ступеню обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірності і новизни дозволяють зробити висновок щодо успішності виконання поставленого наукового завдання та належного рівня оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 267 сторінок, з них 221 – основний текст, 22 таблиці, 7 рисунків, 3 додатки, список використаних джерел становить 283 найменування.

Розділ 1 («Методологічні основи керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях») присвячено здійсненню комплексного аналізу підходів до визначення і типологізації креативних індустрій як об'єкту публічного управління (с. 35-55), вивченню методологічних засад та кращих європейських практик керованого розвитку креативних індустрій на регіональному рівні через «крос-збагачення (с. 55-74), досліджено сучасний стан, виклики та перспективи розвитку креативних індустрій в Україні в період повоєнного відновлення (с. 74-93). Зокрема, схарактеризовано бар'єри на шляху реалізації стратегічних цілей «Забезпечення розвитку туризму як одного з драйверів соціокультурного та економічного розвитку регіонів» (с. 86-87, табл. 1.6) та «Створення конкурентоспроможної креативної економіки для збалансованого розвитку України» (с. 88, табл. 1.7).

У розділі 2 («Концептуальні засади розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях») авторкою схарактеризовано підходи, тренди та моделі розвитку креативних міст в Україні (с. 112-124); вивчено специфіку креативні коворкінги як інструмент формування урбаністичного портрету регіону та джерело «пулу талантів» (с. 124-136); досліджено мережевої потенціал культурного туризму як ключової галузі регіональної економіки (с. 137-146). Зокрема, авторкою розглянуто основні сучасні тренди, які можуть позитивно вплинути на розвиток фреймворку «креативне місто» (с. 119-121, табл. 2.1); досліджено, яким чином коворкінги можуть служити каталізаторами для розвитку локалізованих підтримуючих спільнот, побудованих навколо талановитих осіб через виокремлення та вивчення чотирьох типів коворкінг просторів на прикладі популярних коворкінг-мереж Європи (с. 132-134, табл. 2.2), що дозволило представити коворкінги як бізнес модель креативних індустрій (с. 135-136, табл. 2.3).

У розділі 3 («Методико-технологічне забезпечення керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях») подано результати виконання наукових завдань дисертаційного дослідження щодо обґрунтування механізму «крос-збагачення» у сфері креативних індустрій як основи формування екосистеми регіональних інновацій (с. 162-177), визначення особливостей використання підходів управління знаннями, Agile та Extreme проектного менеджменту задля розвитку креативних індустрій на місцевому рівні (с. 178-191), а також розроблення профіля компетентності ролі «Каталізатор змін» для реалізації фреймворку «креативне місто» в Україні (с. 191-205). Обґрунтованою вважаємо, зокрема, думку дисертантки, щодо особливостей життєвого циклу традиційних проєктів у співставленні із особливостями та можливими ризиками для проєктів креативних індустрій (с. 186-188, табл. 3.2) та життєвого циклу Agile управління проєктами в креативних індустріях (с. 188-190, табл. 3.3), а також пропозицій щодо введення ролі «Каталізатор змін», носій якої буде сприяти впровадженню змін у секторі креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях із подальшим формуванням моделі профіля компетентності «Каталізатора змін» для реалізації фреймвоку «креативне місто» в Україні за трьома вимірами (ключові знання; ключові прояви

поведінки; спеціальні знання) та чотирма рівнями впливу «каталізаторів змін» (місцевий; регіональний; крос-регіональний; національний рівень та вище) через розроблення комплексу матриць складових компетентності за сферами: «Практики та навички управління командою», «Культура та поведінка», «Бізнес підхід», «Доказова практика», «Керування змінами», «Технології та люди» (с. 192-205, рис. 3.2, табл. 3.4-3.10).

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковані у 15 наукових працях, із них: 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному виданні (у співавторстві), 10 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій (1 – у співавторстві).

Участь у значній чисельності науково-комунікативних заходів свідчить про ознайомлення наукової спільноти з результатами дисертаційного дослідження. Кількість опублікованих праць відповідає вимогам, що встановлені щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Суттєву науково-практичну значимість мають розроблені автором пропозиції щодо удосконалення моделі «Циклу обертання талантів у креативних коворкінгах», застосування якої дозволить виокремити основні характеристики, підхарактеристики та похідні при розбудові регіональних коворкінгів (с. 134-136) та подальшого розвитку наукового підходу до розгляду концепту «фреймворк «креативне місто»» як елемента публічної політики, що дозволило на основі розширення існуючої концепції з урахуванням основних трендів розвитку розробити модель фреймворку «креативне місто» у «період переходу» (с. 119-124).

Практичну значущість результатів дослідження підтверджено: Департаментом гуманітарної політики Дніпровської міської ради (довідка про впровадження від 17.04.2024 № 21/26-3), Комунальним закладом «Дніпропетровського обласного центру молодіжної роботи, утвердження української національної та громадської ідентичності» Дніпропетровської міської ради (довідка про впровадження від 29.04.2024 № 1), Навчально-науковим інститутом державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (довідка про впровадження від 18.06.2024 № 12-34/107-ІДУ) (с. 256-258, Додаток А).

Сукупно отримані Т. О. Дробахіної теоретичні та практичні результати дають змогу підвищити спроможність органів публічного управління щодо формування конкурентоспроможної креативної економіки для повоєнного відновлення та подальшого збалансованого розвитку територій і громад через реалізацію процесів керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівні в Україні на основі реалізації комплексу наукових підходів і відповідного методико-технологічного забезпечення, що актуалізує значення роботи для суспільства.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами ґрунтовного вивчення рукопису дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць авторки, а також аналізу наданого здобувачкою звіту щодо перевірки тексту рукопису сервісом «StrikePlagiarism», порушень академічної доброчесності не було встановлено. Використані здобувачкою окремі ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно подане до захисту дисертаційне дослідження, слід вказати на окремі дискусійні положення дисертації та висловити такі зауваження і пропозиції.

1. У роботі неодноразово наголошується на важливості застосування механізму «крос-збагачення» у сфері креативних індустрій, зокрема, як основи формування екосистеми регіональних інновацій (зокрема, на с. 55, 95, 162, 206). На жаль, положення щодо підсилення спроможності органів публічного управління в Україні до належного координування процесів «крос-збагачення» не знайшли подальшого «розгортання» у пропозиціях дисертантки.

2. У пп. 1.2 роботи для представлення методологічних засад керованого розвитку креативних індустрій на регіональному рівні через «крос-збагачення» та визначення процесів, що відбуваються, коли креативні підходи перетинаються із традиційними галузями виробництва та промисловості через колаборації та крос-секторальні проекти за сприяння

органів публічного управління, було досліджено досвід, отриманий за двома європейськими проєктами міжрегіональної співпраці: Cross Innovation та DIVA (Італія-Словенія). Потребує пояснення під час захисту, чому були обрані саме ці проєкти.

3. Представлена у пп. 2.1 дисертації на рис. 2.1 модель фреймворку «креативне місто» з фокусом на сталість розвитку території, потребує, на наш погляд, подальшого опрацювання у частині визначення впливів процесів цифрової трансформації публічного управління, процесів забезпечення резильєнтності територій під час війни та процесів повоєнного відновлення України.

4. Авторкою у розділі 2 (пп. 2.2, с. 135-136) з урахуванням різних моделей коворкінгів та на основі удосконаленої нею моделі «Циклу обертання талантів у коворкінгах», було виокремлено основні характеристики, підхарактеристики та похідні при розбудові регіональних коворкінгів (табл. 2.3). Потребує пояснення, якою мірою вітчизняні органи публічного управління можуть використовувати цей інструмент.

5. Погоджуючись у цілому із пропонованим у пп. 3.3 дисертації підходом до формування профіля компетентності ролі «Каталізатора змін» для реалізації фреймворку «креативне місто» в Україні, маємо зауважити, що здобувачці бажано було розробити і подати у додатках відповідні програми короткотермінового підвищення кваліфікації для посадових осіб місцевого самоврядування, представників громадянського суспільства та окремих категорій управлінців креативних індустрій. Це може стати напрямом її подальших досліджень і практичних упроваджень.

На загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Т. О. Дробахіної подані вище зауваження суттєво не впливають, додатково характеризуючи значну складність і перспективність досліджуваної проблематики.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Таким чином, за результатами вивчення тексту роботи і публікацій Дробахіної Т. О. можна констатувати, що основні наукові положення,

висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації «Розвиток креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях», відповідають вимогам до такого виду досліджень, а подана дисертаційна робота є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує важливе науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості висновків та рекомендацій, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація Т. О. Дробахіної відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» й спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019)», а її авторка, Дробахіна Тетяна Олегівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного
та фінансового менеджменту
Національного університет
«Львівська політехніка»

Назар ПОДОЛЬЧАК